

Proboštský a dvorský kostel sv. Jakuba v Jičíně

K zámeckému areálu se volně družil proboštský a dvorský kostel sv. Jakuba. Tomuto světcovi byl již zasvěcen starý městský farní kostel, ten si však u Valdštejna vyžádali jezuité a následně při něm vybudovali kolej. Valdštejn přenesl titul na novou stavbu, stavěnou od roku 1627 a pověřil opět Pieroniho, aby vypracoval návrhy. Vymínil si však nejprve, aby přesně sledoval podobu poutního kostela ve Staré Boleslavi, což byl chrám, založený v době císaře Matyáše, a nové centrum českých katolíků.

Úloha architekta není vždy přicházet s revolučními nápady, ale porozumět a přizpůsobovat se dané situaci. Zatímco u jičínského paláce stavitel navrhoval kopírovat staré prvky na novou část, aby se zachovala celistvost stavby, podobně musel vyslyšet Valdštejnovo přání ohledně napodobování císařské architektury, – která ovšem měla také svoji kvalitu! – a čekat na příležitost uplatnit vlastní nápady. A ta nakonec přišla i u svatojakubského kostela. Poté, co Pieroni vypracoval několik verzí podle vévodova příkazu, což byla podlouhlá stavba s řadou bočních kaplí, dostal volnou ruku a přišel se zcela odlišnou koncepcí. V nové řadě verzí to byla nyní centrální stavba, tedy chrám, jaký tehdy v Čechách dosud nestál.

2

- 1/ Průčelí. [Foto TR]
- 2/ Rekonstrukce zamýšlené podoby průčelí. [kresba PU]
- 3/ Průčelí před částečnou dostavbou. Josef Opalzer, kolem 1840. [SOKA Jičín, Pamětnice jičínského děkanství, 1836–[1978], neuspořádaná]
- 4/ Řím, kostel Santissima Trinità dei Pellegrini, nerealizovaný návrh průčelí. [Howard Hibbard, Carlo Maderno and Roman Architecture 1580–1630, Londýn 1971, obr. 16b]

Nicméně ani v Itálii samotné nebyly centrální chrámy zcela běžné, neboť přes svoji formální dokonalost byly málo praktické. Poskytovaly totiž jen omezené místo pro zřízení kaplí a oltářů, což bylo v městském i klášterním prostředí podstatnou podmínkou. Takový chrám tedy mohl být volen spíše jako symbol, což je případ kostela sv. Petra v Římě, budovaného jako pomyslný střed křesťanského světa.

A podobně se jičínský sv. Jakub stal středem monumentální krajinné kompozice. Pieroniho první verze s kruhovým středem počítala s monumentální kopulí a tamburem vyrůstajícím nad střechu. Nicméně nevýhodou tohoto návrhu bylo, že na takový chrám nešlo zavěsit zvony. Italské prostředí je známé tím, že kampanily jsou často od chrámů oddělené, to se však přičilo středoevropským tradicím. Pieroni tak musel přijít s řešením, které to akceptovalo a výsledkem byla forma rovnoramenného, tzv. řeckého kříže. Ta již s velkou kopulí a tamburem nepočítala, místo toho však měla dvojici věží, přiložených po stranách presbytáře. Jelikož se však tento návrh odvracel od konceptu ve všech stranách symetrického chrámu, doplnil nakonec Pieroni ještě další dvě věže do průčelí a teprve tento návrh se začal realizovat.

3

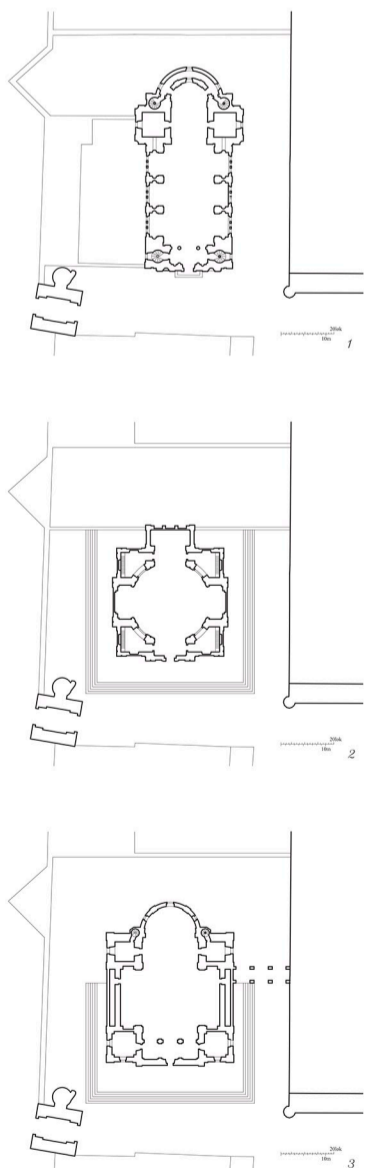

To však architekt postavilo před nesnadný úkol, protože italská renesance dvouvěžová průčelí prakticky neznala a Pieroni tak musel přijít s dosud nevyzkoušeným řešením. Jak přesně vypadalo, můžeme číst jen z náznaků, protože chrám nebyl z vnější strany nikdy dokončen. Z věží zůstala jen torza vyvedená do výše přízemí a originální plán průčelí se nedochoval. Při jeho komponování Pieroni zúročil důkladnou znalost tehdejší římské architektury, která pohybem hmot a článků fasád již špěla k baroku. Průčelí římských chrámů měla společnou myšlenku divadelního rozehrání hmot směřujících k hlavnímu vchodu, pomáhajících vizuálně vtáhnout návštěvníka dovnitř. K tomu bylo potřeba vytvořit určité napětí a to s pomocí koncentrace architektonických článků do shluků, kterými architekt na fasádě modeloval skutečné i falešné portály různých velikostí, přičemž ty falešné, kterým se říká edikuly, překrývaly celé průčelí. Mnohem více se dokončilo v interiéru kostela, kterému dominují kolosální pilastry, a kde lze nalézt autentické štuky z valdštejnské doby. Tam, kde měla být kopule, řešená jako konstrukce ukrytá v krovu, je ovšem dnes jen plochý strop s iluzivní malbou.

4

5

5/ Vývoj ideje podoby kostela.

- 1/ první longitudinální návrh
- 2/ první centrální návrh
- 3/ druhý centrální návrh Giovanni Pieroni, asi 1627. [Podle originálů v Gallerii degli Uffizi ve Florencii překreslil PU]

6/ Pohled směrem do bočního ramena.

[foto TR]

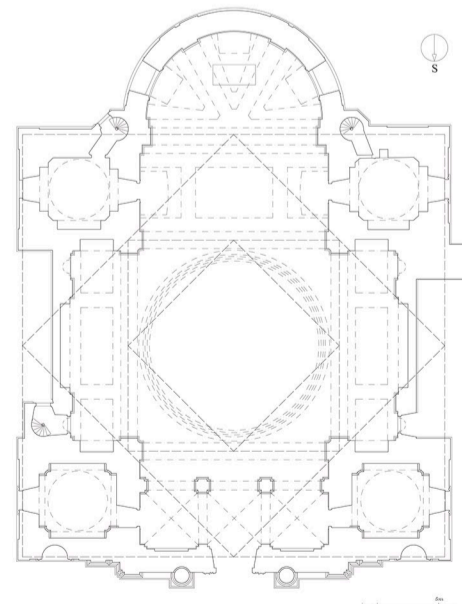
7/ Půdorys realizovaného návrhu s proporčním systémem.

[kresba PU]

6

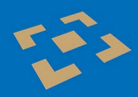

7

Valdštejnovo
Lvi ve službách
císařů

Po stopách
šlechtických rodů
2020

NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAV